

Діджиталізація судової експертизи та судового контролю в умовах воєнного стану: адміністративно-правове регулювання

Савелій Шевченко

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Класичний приватний університет; помічник судді,
Запорізький окружний адміністративний суд
Держсудаміністрації України, м. Запоріжжя, Україна,
e-mail: savvasheva@ukr.net

Досліджено адміністративно-правове регулювання діджиталізації судової експертизи та судового контролю в умовах воєнного стану в Україні. Проаналізовано міжнародний досвід та можливості його адаптації до українських реалій. Запропоновано шляхи вдосконалення нормативно-правової бази для підвищення ефективності судової системи в кризових умовах.

Ключові слова: діджиталізація; судова експертиза; судовий контроль; адміністративно-правове регулювання.

Digitalization of Forensic Sciences and Judicial Oversight Under Martial Law: Administrative and Legal Regulation

Savelii Shevchenko

This study examines the administrative and legal regulation of digitalization within the realms of forensic sciences and judicial oversight in Ukraine under martial law. The research analyzes international experiences and their potential adaptation to the Ukrainian context. The study proposes avenues for improving the regulatory framework to enhance the efficiency of the judicial system during crisis periods.

Keywords: digitalization; forensic science; judicial oversight; administrative and legal regulation.

В умовах воєнного стану в Україні діджиталізація стала не лише інструментом модернізації різних сфер державного управління, а й необхідним елементом функціонування судової системи. Особливого значення набула цифровізація судової експертизи та судового контролю, оскільки вій-

на створила нові виклики для ефективного правового захисту громадян, дотримання правопорядку та забезпечення правосуддя. У цих умовах судові органи стикаються з необхідністю швидко адаптуватися до нових реалій, що містять не лише технічні труднощі, а й проблеми забезпечення безперервності правосуддя в небезпечних умовах.

Одна з основних проблем — забезпечення доступу до правосуддя для всіх верств населення, зокрема переміщених осіб, військових і громадян, які проживають у зоні бойових дій. Традиційні методи судового контролю та експертизи ускладнені через фізичні руйнування інфраструктури, обмежений доступ до документів та свідчень, а також зростаючу потребу у швидкому реагуванні на нові виклики. За таких умов цифрові технології можуть допомогти значно прискорити процеси, забезпечити безпеку даних і підвищити ефективність судової системи.

Інша важлива проблема — правове регулювання процесів діджиталізації судової експертизи та контролю. З одного боку, існує нагальна потреба у швидкому впровадженні нових технологій, а з іншого — важливо забезпечити відповідність цих нововведень чинному адміністративно-правовому законодавству. Відсутність чітких нормативних актів або їх недостатнє впровадження може призвести до юридичних суперечок, порушення прав громадян та ризиків для національної безпеки.

Тому необхідність розвитку чітких адміністративно-правових механізмів регулювання діджиталізації судової експертизи та судового контролю є одним із ключових завдань, що постає перед правовою системою України в умовах воєнного стану. Нормативно-правова база, яка регулює цей процес, формується на перетині кількох правових сфер: адміністративного права, процесуального права, законодавства у сфері інформаційних технологій та кібербезпеки (табл.).

Таблиця

**Огляд чинної нормативно-правової бази
щодо діджиталізації судової експертизи та контролю [1—4]**

Назва	Характеристика
Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII	Закон є базовим документом, що регулює діяльність судової системи України. Унесення змін до цього закону щодо цифрових технологій дає змогу розширити можливості судів у використанні електронних документів, автоматизованих систем розподілу справ і дистанційних судових засідань
Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII	Закон закладає правові основи для використання електронних підписів, печаток та інших електронних засобів автентифікації, що є важливим аспектом діджиталізації судової експертизи та документообігу

Завершення табл.

Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII	Закон визначає основні положення щодо судової експертизи в Україні, включно з можливістю застосування цифрових технологій для проведення експертних досліджень. Діджиталізація експертної діяльності передбачає автоматизацію процесу збирання та оброблення доказів, використання цифрових технологій для аналізу даних, що пришвидшує та полегшує роботу експертів
Про затвердження порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень : пост. Кабміну України від 19.04.2018 р. № 1200/0/15-18	Ведення реєстру судових рішень в електронному форматі є важливою складовою прозорості судової системи та забезпечення доступу до правосуддя. Цей реєстр дає змогу зберігати та поширювати судові рішення в цифровій формі, що спрощує пошук необхідної інформації для експертів, юристів та громадськості

Попри наявність нормативно-правової бази, яка регулює процеси діджиталізації судової експертизи та судового контролю, існують певні прогалини, що уповільнюють повноцінне впровадження цифрових технологій у судову систему України. Ці прогалини стосуються як технологічної, так і адміністративно-правової сфери, і їх усунення є ключовим завданням для забезпечення ефективності правосуддя, особливо в умовах воєнного часу.

Недостатня деталізація процедур застосування цифрових доказів. Чинне законодавство України визнає можливість застосування електронних доказів у судочинстві, однак не надає чітких правил щодо їх оцінки та легітимності. Це може викликати правові колізії та ускладнення при застосуванні цифрових матеріалів під час судових процесів. Рішенням цієї проблеми може стати ухвалення додаткових нормативних актів або змін до наявних законів, які б визначали єдині стандарти для збору, перевірки та застосування цифрових

доказів, забезпечуючи їх надійність і достовірність.

Відсутність регуляції у сфері кібербезпеки судової системи. Іншою серйозною прогалиною є відсутність систематичних заходів кібербезпеки, які б захищали судові дані від несанкціонованого доступу та кібератак. В умовах війни, коли кібератаки стають звичним інструментом, судова система повинна бути здатною ефективно захищати свої цифрові бази даних і електронні матеріали від втручання. Для усунення цієї проблеми необхідно розробити комплексні правила кібербезпеки для судових установ, а також впровадити сучасні технології шифрування та захисту інформації.

Неврегульованість дистанційних судових засідань. Попри впровадження дистанційних судових засідань під час війни, нормативна база, що регулює цей процес, залишається фрагментарною. Бракує єдиних стандартів щодо того, як повинні організовуватися такі засідання, як забезпечується конфіденційність і до-

стовірність свідчень у віддаленому форматі. Для вирішення цього питання потрібно розробити чіткі протоколи проведення судових засідань онлайн, а також забезпечити суди необхідними технологічними засобами для їх реалізації.

Недостатнє правове регулювання застосування штучного інтелекту. У багатьох країнах світу активно розглядається питання впровадження штучного інтелекту для підтримки судових процесів та аналізу справ. В Україні ж це питання все ще на стадії обговорення. Законодавство не надає жодних механізмів для використання таких технологій, що суттєво обмежує можливості автоматизації та прискорення судочинства. Для усунення цієї прогалини необхідно розробити правові норми, які б регулювали застосування штучного інтелекту в судових процесах, гарантували безпеку даних та уникнення дискримінаційних рішень.

Недостатня адаптація законодавства до воєнних умов. Багато з наявних законодавчих актів не враховують реалій воєнного часу, зокрема потреби в гнучкій організації судочинства в умовах надзвичайної ситуації. Законодавство повинно враховувати специфіку роботи судової системи під час воєнного стану, включно з можливістю швидкої адаптації до нових умов, коли звичайні процедури можуть бути неефективними або недоступними. Рішенням цієї проблеми може стати розробка спеціальних законів або поправок до наявних актів, які б давали змогу су-

довій системі працювати ефективно навіть у надзвичайних умовах.

Отже, сучасне законодавство потребує суттєвого оновлення та адаптації до сучасних викликів. Усунення цих прогалин дасть змогу не лише підвищити ефективність судової системи, але й забезпечити її стійкість в умовах війни, що є критично важливим для збереження правопорядку та захисту прав громадян.

Український досвід діджиталізації судової системи потребує не лише внутрішніх реформ, але й запозичення міжнародних практик, які вже продемонстрували свою ефективність у надзвичайних ситуаціях [5, с. 105–107].

Провідні країни світу, такі як Естонія, Сингапур та Німеччина, активно впроваджують цифрові технології в судову систему вже протягом кількох років. Особливо вартий уваги естонський досвід, який часто називають найбільш діджиталізованим у Європі. У цій країні судові процеси можуть проводитися онлайн, а електронні докази є повноцінними й рівноцінними традиційним. Це стало можливим завдяки прийняттю чітких правових норм, які регулюють використання електронних документів і судових засідань через відеозв'язок. Цей підхід дав змогу значно зменшити час на розгляд справ, що є вкрай важливим у надзвичайних умовах.

Важливим є також досвід Німеччини, яка активно використовує цифрові технології для судового контролю та експертизи. У 2017 році Німеччина прийняла закон, що дозволяє

повністю електронну подачу документів у судах. Такий підхід допомагає прискорити процедури й зменшити бюрократію, що важливо в контексті збереження правопорядку під час кризових ситуацій. Інші країни, зокрема США та Великобританія, також впровадили електронні системи для проведення судових засідань і зберігання даних, що дає змогу оперативно реагувати на нові виклики в умовах кризових ситуацій, включно з пандемією та військовими конфліктами.

Україна має можливість стати лідером у впровадженні цифрових технологій у судову систему в умовах воєнного стану. Міжнародний досвід свідчить, що діджиталізація є не лише інструментом для підвищення ефективності, але й способом забезпечити безперервність правосуддя під час криз. Упровадження таких технологій дасть змогу скоротити час на розгляд справ, зменшити бюрократичні перепони й гарантувати доступ громадян до правосуддя навіть у найскладніших умовах.

Перелік джерел посилання

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 28.09.2024).
2. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 28.09.2024).
3. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 28.09.2024).
4. Порядок ведення Єдиного державного реєстру судових рішень : затв. ріш. Вищої ради правосуддя від 19.04.2018 р. № 1200/0/15-18 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1200910-18#Text> (дата звернення: 28.09.2024).
5. Кушакова-Костицька Н. В. Електронне правосуддя: українські реалії та зарубіжний досвід. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 103—109. URL: <https://elar.naia.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/945e4169-8fd7-4053-b972-4ea27cbf87e4/content> (дата звернення: 28.09.2024).